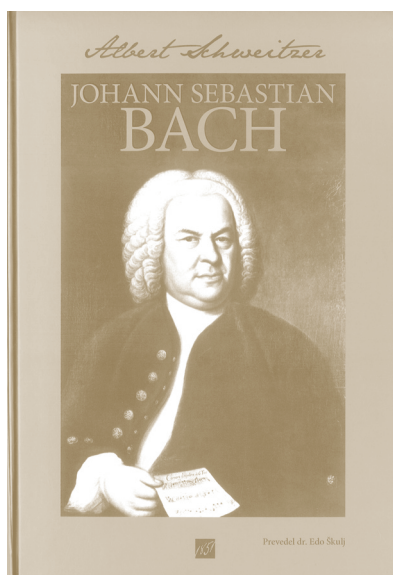

Franc Križnar

ALBERT SCHWEITZER: JOHANN SEBASTIAN BACH – GLAZBENI PJESNIK

(PREV. DR. EDO ŠKULJ)

Celjska Mohorjeva družba, Celje 2018.; 371 str.

Jednoga od najvećih glazbenih i ne samo baroknih velikana – J. S. Bacha – dobro poznajemo. Ova knjiga donosi gotovo novu interpretaciju čuvenoga Bacha, iako je Schweitzerov original na njemačkom jeziku izišao već 1904./1905. godine, 1908. (i 10 reprinta 1950. – 1979.) u Wiesbadenu (izdavačka kuća *Breitkopf & Härtel*). Knjiga, koja ima 371 stranica, bogata je ilustracijama: osim nekoliko zaista rijetkih slika, najviše je notnih primjera. Nanovo ih je notografirao Jurij Dobravec, surađujući tako na djelu uglednih (glazbenih) ličnosti: velikoga Bacha, autora originala dr. Alberta Schweitzera te prevoditelja i jednoga od najuglednijih slovenskih muzikologa dr. Ede Škulja.

Njemački skladatelj Johann Sebastian Bach (1685. – 1750.) rođen je u Eisenachu. Njegov je rod dva stoljeća davao odlične glazbenike. Bachovo prvo značajno (glazbeno) radno mjesto bila je služba orguljaša u weimarskoj vojvodskoj kape-li. Devet godina njegova života i rada u Weimaru, počevši od 1708., jedna je od triju velikih Bachovih stvaralačkih epoha. U tom je razdoblju skladatelj stvorio orguljaških radova za cijelu knjižnicu. Godine 1717. postao je dirigent kod kneza Leopolda Anhalta Köthenskoga. U to vrijeme napisao je mnogo značajnih instrumentalnih radova, među njima i šest čuvenih *Brandenburških koncerata*. Godine 1723. počelo je treće Bachovo (stvaralačko) razdoblje, kruna glazbenikove djelatnosti. Tada je postao kantor u crkvi sv. Tome u Leipzigu. Tamo je po službenoj dužnosti pisao veličanstvenu zborsku glazbu: *motete* i *kantate*, *muke* i (svečanu) *Misu* u h-molu. Potkraj života otkazao mu je vid. Slijep i paraliziran umro je u Leipzigu.

Skladatelj J. S. Bach nije živio u izobilju. Preživljavao je s kantorstvom¹ u različitim crkvama i podučavanjem. Ali to baš nije bilo za njega: nije bilo slabijega školskoga učitelja s većim pedagoškim talentom. Bach je imao velik broj djece,

¹ Crkveno solističko pjevanje i/ili podučavanje kato-ličkoga crkvenoga pjevanja.

ali je u životu često pratio ljubljene osobe na vječni počinak – osim djece i svoje (prve) žene. To je utjecalo i na sadržaj njegove glazbe budući da je do kraja upoznao život i smrt. Bach glazbu nije samo komponirao; on je stvarao glazbene spjevove. I danas se smatra umjetnikom koji je najpotpunije udružio različita glazbala i glazbene forme, oblike. Stoga je u knjizi i nazvan: *glazbeni pjesnik!*

Albert Schweitzer (1875. – 1965.) rođen je u Kaisersbergu u francuskom Alzasu. Bio je protestantski teolog, putnik, orguljaš (glazbenik), filozof, liječnik, pisac i dobitnik Nobelove nagrade za mir (1952.). Već je kao desetogodišnjak na bogoslužju svirao orgulje umjesto oca, a kao gimnazijalac već je bio najveći majstor za orguljaške skladbe J. S. Bacha. Studij filozofije i teologije završio je s doktoratom te je bio pastor i profesor teologije u Strasbourgu; a ujedno je studirao medicinu. U glazbi bio je učenik E. Müncha i Ch. M. Widora. Velike zasluge pridobio je izdanjem i novom interpretacijom Bachovih orguljaških radova (zajedno s Widorom). Doznajemo tako da se Bach pripremao za izradu orgulja sa svojstvenim baroknim zvukom. Omogućio je i izdanje Bachovih skladba u tisku. Godine 1913. otišao je u Gabon, u Francusku ekvatorijalnu Afriku, gdje je kao liječnik misionar ustanovio tropsku bolnicu, a novac za nju sakupio je na predavanjima i orguljaškim koncertima po Europi i SAD-u. Novac od Nobelove nagrade utrošio je na izgradnju posebne zgrade za gubavce u svojoj bolnici u Lambareneu. Tamo je Schweitzer i umro.

Edo Škulj (rođ. 1941. u Podsmreki kod Velikih Lašča) svećenik je i muzikolog. Godine 1965. diplomirao je na *Teološkom fakultetu* u Adrogrueu u Argentini. Bio je zaređen 1972. Doktorirao je iz crkvene glazbe na *Papinskom institutu za crkvenu glazbu* u Rimu. Od 1975. radi u Ljubljani kao korni vikar, orguljaš, vođa *Biskupijskog glazbenog sveta* i dr. Obnovio je i časopis za crkvenu glazbu *Cerkveni glasbenik/Crkveni glazbenik* i uređivao ga (1976. – 2001.). Go-

dine 1985. postao je vanjski suradnik *Muzikološkoga instituta ZRC SAZU*, gdje je za zbirku *Monumenta artis musicae Sloveniae* pripremio cjelovit Gallusov opus u 20 svezaka. Predavao je na ljubljanskoj *Orgljaškoj školi*, od 1993. i (glazbenu) paleografiju i organografiju na ljubljanskoj *Akademiji za glasbo/Akademiji za glazbu* i 1997. – 2004. kao izvanredni profesor za glazbenu povijest na *Pedagoškom fakultetu Univerziteta u Mariboru*. Od 1998. je znanstveni savjetnik na *Teološkom fakultetu* u Ljubljani. Škulj istražuje rad J. Gallusa, orgulje u Sloveniji i slovensku crkvenu glazbu. Ustanovio je, vodio te surađivao na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim simpozijima, uredio je brojne pjesmarice i zbornike, preveo brojne radove i objavio brojne (glazbene, izvorne znanstvene) monografije. E. Škulj zacijelo vrijedi za vodećega slovenskoga muzikologa i organologa. Za svoj rad bio je više puta nagrađen, najzad *Mantuanijevom nagradom Slovenskoga muzikološkoga društva* (2016.).

Rad A. Schweitzera *J. S. Bach* bilo je napisano na početku prošloga stoljeća. Usprkos tomu još je danas jednako zanimljivo i značajno kao tada. Predstavlja isprepletenost Bachova rada te s njim neodvojivo povezanoga umjetnikova obiteljskoga života. Autor jednomu od najvećih (baroknih) skladatelja, možda čak najvećemu (glazbenomu) autoru, pristupa kritično, ali s iznimnim znanjem i poštovanjem.

Schweitzer-Škuljeva knjiga (čija je promocija bila u ljubljanskoj knjižari *Celjske Mohorjeve družbe* 5. studenoga 2018., kada sam je dobio u ruke za ovu recenziju²), naglašava sve ono što je već u izvornoj Bachovoj monografiji.

»U sjećanje na Mathildu Schweitzer. U znak duboke zahvalnosti.«

Rad počinje tim motom s *uvodom* i *predgovorom*, a na kraju su *zaključak*, *dodatci*, *popis skladba* i *imenski indeks*. Uvodničar (str. 9) je (prvi) autor

² Kraća ocjena, kritika.

A. Schweitzer, a autor (duljega) predgovora pak čuveni je francuski skladatelj i orguljaš Charles Widor (Benetke, 20. listopada 1904.; 11-15). Prvi dio (17-82) s naslovom *Crkvena glazba u Njemačkoj do Bacha* usredotočuje se na ulogu korala³ u *Bachovim skladbama*. Predstavljani su izvori koralskih tekstova i melodija, harmonizacije korala, povijest orguljaških korala i povijest kantata⁴ i pasija⁵ prije J. S. Bacha. Svi njemački i latinski tekstovi u knjizi su prevedeni na slovenski jezik i objavljeni (libreti⁶). Slovenski prijevodi biblijskih tekstova uzeti su iz *Slovenskega standardnega prevoda Svetega pisma/Slovenskoga standardnoga prijevoda Biblije*.⁷ Određeni i odabrani koralski napjevi predstavljani su i u suvremenoj notografiji.⁸ Drugi dio (83-122) piše o *Bachovu životu i značaju*, bez nota i slika. Samo kao poveznica sa sljedećim dijelom donose se faksimili Bachova rukopisa. Sadržaj je toga dijela tipična biografija: obitelj, položaj i službe u Leipzigu, skladateljeva ljubavnost i skromnost, umjetnička putovanja, kritičari i prijatelji, samouk i profesor, pobožnost i fizionomija (Summa vitae). Treći dio (123-230) s naslovom *Nastajanje Bachovih djela* najopširniji je u čitavoj knjizi: predstavlja različita stvaralačka razdoblja, orguljaške skladbe, skladbe za čembalo i razne instrumente, komorni opus, Bachova teoretska djela, svjetovne i crkvene kantate iz prve godine u Leipzigu, *Magnificat*⁹ i *Muku po Ivanu*, kantate nastale u razdo-

blju 1724. – 1727., *Žalobna oda* i *Muka po Mateju*, oratoriji¹⁰ i mise,¹¹ moteti,¹² kantate u godinama 1728. i 1734. i kantate poslije 1734. I tu se donosi dosta notnih primjera i slovenskih prijevoda njemačkih tekstova tih Bachovih vokalno-instrumentalnih skladba. Četvrti dio (231-288) predstavlja *Bachov glazbeni jezik*. U njemu čitamo, gledamo (i pjevamo uz notne primjere) o Bachovu simbolizmu, glazbenom jeziku korala i glazbenom jeziku u kantatama. Peti dio (289-309) pod naslovom *O načinu, kako izvoditi Bachove skladbe* u bogatom se skladateljevu opusu, djelu i sada pogotovo samo u njegovu fragmentu, djelu djela, dotiče još tempa i fraziranja, nijansa i registracija te instrumentacije. I u tom dijelu knjige prisutni su samo notni fragmenti i (rijetke) slike kako je poznato. Slijedi sasvim kratak *zaključak* na dvije stranice (310-11). *Dodaci* (313-348) su bogatiji. Donose dodatne analize, komentare i objašnjenja već poznatih tema i tematike, što sve možemo razabrati već iz podnaslova toga dijela knjige. Slijede: *Zaključna riječ, Kantate, Neue Bach Ausgabe* (Nova izdanja Bachovih djela), *Albert Schweitzer i Slovenici i Bach*. Prevoditelj dr. E. Škulj kao autor dodaje svoj, autorski diskurz, napominjući da su proslavi 300. godišnjice Bachova rođenja pridonijeli slovenski autori Vilko Ukmar, Marijan Lipovšek, Edo Škulj, Matjaž Oven, Ana Prevc Megušar, Andrej Misson, Angela Tomanič, Oliver Clement, Matjaž Barbo, Primož Kuret, Brane Košir, Jurij Snoj, Jurij Dobravec i dr. Slijedi (*Bachov*) *popis skladba* (349-364) po edicijama, vokalne skladbe s francuskim tekstom, transkripcijama

³ Jednoglaska pjesma ili skladba i najstarije crkveno zbornsko pjevanje.

⁴ Umjetna pjesma ili skladba za (soliste), zbor i orkestar; osobito još crkvena skladba.

⁵ Skladba s nabožnim sadržajem (muka). Isusova muka kao dio evanđelja koji je opisan u liturgiji. Isto tako umjetničko uobličenje Isusova trpljenja.

⁶ Tekst (za operu, operetu...; iz. tal. libretto = knjižnica, libreto).

⁷ Društvo *Svetopisemska družba Slovenije*, 1996., 2003.

⁸ Izraz dolazi od note i grafike, a znači prijepis glazbenoga djela (za tisak).

⁹ *Hvalospjev*.

¹⁰ Višedijelna skladba, glazbena drama, s recitativima, zborom, orkestrom...

¹¹ Glazbeni oblik, ciklus, koji obuhvaća obredne pjesme kršćanskoga bogoslužja, osobito spojeve njegova obaveznoga, stalnoga dijela, *ordinarija*; neobavezni ili promjenljivi dio *mise*, *proprium*, izvodio se povremeno.

¹² Višeglasna vokalna skladba nabožna sadržaja, osobito od 13. do 18. stoljeća.

za klavir i popisom skladba po abecedi (naslovih). Na kraju je knjige *imensko kazalo* (365-371).

To je jedno od temeljnih djela povijesti glazbe, barokne glazbe i jednoga od njezinih velikana. Stavimo li mu uz bok njegova neposrednoga »konkurenta« G. F. Händla i G. Ph. Telemanna, mnoga djela govore o J. S. Bachu kao »pobjedniku«. Velik je doprinos odličnoga prevoditelja E. Škulja: sve je uvijek baš na pravom mjestu, bez imalo dvojbe o srži predstavljene osobnosti, kako po životnom tako

i po stvaralačkom i izvodačkom putu. Bacha već dugo čitamo, slušamo i razumijemo kao Glazbenika (s velikim početnim slovom). Bio je ne samo skladatelj. Bio je to još uvijek (premda visoki) barok, koji je odvajao svijetlo od tamnoga, hitno od laganoga i dr.

Knjigu su uz spomenute za tisak pripremile lektorica Marija Bratina i urednica Mateja Kvartič Dolinšek, prijelomu je pridonio Rok Ločniškar, a tiskala ju je u 400 primjeraka tiskara *Dravski tisk, d.o.o.*

MELODIJSKA ANALIZA GREGORIJANSKIH NAPJEVA

Knjiga tiskana 2019. godine u izdanju Sveučilišta u Zagrebu i Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu. *Melodijska analiza gregorijanskih napjeva misnog Ordinarija* može se nabaviti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Vlaška 38, Zagreb.